

De mystieke poëzie van Perzië

– F. Hadland Davis

De prachtige poëzie van Rabindranath Tagore is in Engeland bijna net zo bekend en minstens net zo gewaardeerd als in India zelf. Ik gebruik het woord 'bijna' opzettelijk, omdat ik mij er van bewust ben, dat we in Engeland geneigd zijn mystiek te beschouwen als iets dat exclusief aan de weinigen die cultureel ontwikkeld zijn voorbehouden is en waarvoor de gewone mens geen belangstelling heeft. In heel India echter, is Tagore een heel bekend begrip, een naam die zowel door de geleerde als door de boer die op de akker werkt evenzeer vereerd wordt.

Zijn poëzie is een spirituele kracht die elke vraag naar geloof, dogma of kaste tenietdoet. Het is bijna onvermijdelijk dat Tagore een van de grootste dichters van de wereld zal worden, want hij heeft de mystiek omgezet in een krachtig lied, dat de ziel die eenheid zoekt met God bevredigt. Hij heeft een groot lichtbaken in India ontstoken, maar omdat mystiek een universele kracht is, blijft dat licht niet beperkt tot zijn geboorteland: het flitst zijn boodschap naar de vier windstreken van de aarde.

De mystieke poëzie van Perzië verschilt aanzienlijk van de mystieke poëzie van India, maar het verschil zit eigenlijk alleen in de manier van uitdrukken, want de waarheid die aan alle mystiek ten grondslag ligt is dezelfde. De oude dichters van Perzië, vooral Jalalu'd-din Rumi, Jami en Sa'di hebben met schitterende metaforen en met veel lyrische schoonheid over de Geliefde en over de eenwording met de Geliefde gezongen. Hun liefde is extatisch, uitbundig en wordt door hetzelfde vuur bewogen dat Het Hooglied bezielde en voor altijd geliefd maakte, het is dezelfde liefde, die de uitingen van Eckhart, Tauler en Ruysbroek zo prachtig maakte. In hun poëzie rinkelen de belletjes van de kameel, zingt een nachtegaal voor een roos, is er het vreugdevolle ritme van een dans en de vrolijkheid van een bruiloftsmaal. Hun manier van doen is niet die van een asceet die in een eenzame berghut zit en wiens vreugde zich uitdrukt in rustige meditatie en ook is het niet de manier van leven van de zachtaardige Franciscus van Assisi. Deze Perzische dichters zingen van wijn en donkere haarlokken, van moedervlekjes op de wang van hun geliefden en van een regen van zoetgeurende bloemblaadjes; maar omdat ze over deze dingen zingen, moeten

De heer Hadland Davis schreef o.a. 'Perzische mystici', 'De geestigheid en humor van Perzische dichters', en 'Meesterwerken van de Perzische literatuur.'

we hen niet als botte materialisten beschouwen, zo sensueel als Herrick of Anacreon. Zij maken geen dwaas onderscheid tussen wereldlijke en goddelijke zaken. Zij zien in, dat de schoonheid van deze wereld, de grote met sterren bezaaide hemel, de machtige afgrond, de liefalligheid van vrouwen slechts de weerspiegeling is van de Geliefde zelf en door hem op deze manier te eren, eren zij alles wat Hij gemaakt heeft.

De sleutel tot de mystieke poëzie van Perzië vindt men in het soefisme, dat kortweg omschreven kan worden als de godsdienst van de liefde. Het is een gouden sleutel die vele gouden deuren opent en hoe meer we die gouden sleutel gebruiken, des te meer we ons bewust worden van de verfijnde schoonheid en de diepe betekenis van de Perzische poëzie. Saaie theologen en vervelende commentatoren verdwijnen. Wij staan op de drempel van de Waarheid en kijken vooruit, niet met angst, maar met stralende hoop en we zijn er zeker van, dat 'als de bel luidt om de kamelen te ontladen, bij Allah alles goed zal zijn.' We lezen niet zozeer over een sterke jonge vrouw wiens wimpers niet altijd als een halve maan gekruld zijn: we lezen over de ene transcendente schoonheid, het Goddelijke zelf.

We doen er goed aan om Omar Khayyam niet als een groot mystiek dichter te beschouwen. In werkelijkheid was hij meer de dichter van de religieuze revolutie. Zijn hemel is rood als koper, waar hij zijn bittere scheldwoorden tegen schreeuwt. Volgens Edward Fitzgerald refereert hij in een van zijn verzen aan een 'soefi pummel.' Zijn God is het wrede, verpletterende lot en zelfs het oppervlakkig lezen van de *Rubaiyat* is voldoende om aan de ene kant de prikkelbaarheid van Omar te ontdekken en aan de andere kant zijn opvatting over een kille God die zelfgenoegzaam verborgen is achter een ondoordringbare sluier. Ik heb Omar ontelbare malen met veel plezier gelezen, maar ik realiseer mij, dat als hij niet geraakt was geweest door het vuur van het

Soefisme, of door een andere vorm van echte mystiek, hij niet met zo veel inspirerende pathos zou hebben kunnen schrijven:

Er was de deur waarvoor ik geen sleutel vond:

Er was de sluier waardoor ik niet mocht kijken:

En ook zou hij niet dat vers hebben kunnen schrijven, dat je de hele tijd bijblijft, over de maan die 'boven deze tuin hier zweeft - en dat voor *iemand* helemaal tevergeefs!' Ik ontken niet dat Omar een eerlijke zoeker naar waarheid was, maar erg vrolijk was hij niet en aangezien hij vooral iemand was die overal tegenaan schopte, ondervond hij niet alleen problemen tijdens zijn zoektocht, maar hij worstelde er mee en schreef er wel heel erg somber over.

De Perzische dichters hielden bijna net zo veel van levendige beschrijvingen als Sarojini Naidu, toen ze dat prachtige gedicht schreef: 'In de bazaars van Hyderabad' en de enorme rijkdom van hun beeldspraak is voor menig student die er de mystieke interpretatie in probeerde te vinden, een struikelblok geweest. Veelvuldige verwijzingen naar wijn en vrouwen en de taaverne langs de weg kunnen hem al gauw zijn zoektocht doen opgeven en de Perzische poëzie doen beschouwen als een interessant voorbeeld van erotische literatuur. Vergeefs zoekt hij naar iets dat op de rustige uitingen van George Herbert, Keble of Jeremy Taylor lijkt. Als hij maar het geduld zou hebben om het Soefisme volledig te beheersen, dan zou zijn zoektocht zeker niet onvruchtbaar zijn. Als hij zorgvuldig de *Lawa'ih* en *Baharistan* van Jami en bepaalde passages in Jalalu'd-din Rumi's *Mathnawi* bestudeert en als hij ten slotte over de *Gulshan-i-Raz* van Mahmud Shabistari wil nadenken, dan zal hij zich er van bewust worden, dat de bron van de liefde van de soefi-dichter deel uitmaakt van het Levenswater zelf.

In de 'Mystieke Rozentuin' vindt hij dan:

*Vooruit, veeg de kamer van je hart schoon,
maak hem klaar om de woning van je Ge-
liefde te worden.*

*Als jij naar buiten gaat, zal Hij binnen ko-
men*

*In jou, die leeg bent van jezelf, zal Hij zijn
schoonheid tonen.*

Dat is een waarheid die ook Christus heeft uitgedrukt en veel christelijke mystici: dat is een waarheid die de leiders van het gedachtegoed uit India met niet minder zekerheid hebben uitgesproken.

Als mij gevraagd zou worden om duidelijk aan te geven wat het meest geliefde thema van de Perzische dichter is, het uitgangspunt waarop hij zijn mystieke verbeelding baseert, dan zou ik niet aarzelen de prachtige tuin van het Land van de leeuw en de zon te noemen. Bacon keurt in zijn beroemde verhandeling 'Over Tuinen' de traditionele beelden die van gekleurde aarde zijn gemaakt af en merkt op: 'je kunt vaak net zo goed iets moois zien in een slet.' Zijn behandeling van het onderwerp was vanuit tuinkundig oogpunt strikt op nuttigheid gebaseerd en was volledig tegengesteld aan dat van de Perzische dichter. In *Gulistan* van Sadi zijn de rozen die hij aanbiedt onsterfelijke bloemen die aan zijn ziel ontspringen en hun geur vervliegt nooit. *Baharistan* van Jami is ongeveer op dezelfde manier geschreven en was oorspronkelijk bedoeld als instructie aan zijn zoon. In de symbolische tuinen van deze grote dichter lezen we: 'in deze tuinen – waar geen doornen zijn die ergernis kunnen veroorzaken en waar ook geen afval

ligt dat om een zelfzuchtige reden is neergelegd – wordt de wandelaars verzocht er met welwillende pas doorheen te wandelen en hen zorgvuldig te bekijken, hun gelukwensen aan de tuinman te geven en hem te prijzen voor alle moeite en de enorme inspanning die hij zich heeft getroost bij het ontwerpen en onderhouden van deze tuinen.'

In een Perzische tuin vinden we donkere cypressen, die als reuzen heen en weer bewegen tegen de blauwe hemelkoepel en de bruine muren van een moskee en koele water-reservoirs die de gouden lampen van de sinaasappelbomen weerspiegelen. Misschien is er een graftombe, maar de dood wandelt zo licht in deze tuin, dat hij het stof van de slaper met rozenblaadjes vermengt. Hier zingt de nachtegaal in vervoring een liefdeslied tot een roos. Hier speelt, als de zomernachten zwaar van bloemengeuren zijn, misschien iemand zachte muziek op de *sitar*, slaat zachtjes op de *dumbak* en zingt over die tuin aan het eind van de stoffige levensweg, waar de reiziger geen reiziger meer is, waar de Geliefde wenkt en behalve de klank van de kamelenbel zijn goddelijke liefde aanbiedt.

Mystici uit de hele wereld hebben het mogelijk gemaakt, dat men die Tuin kan bereiken en de mystieke dichters van Perzië hebben een onsterfelijk lied gezongen, juichend van bovenzinnelijke vreugde die alleen maar kan voortkomen uit een door God geraakte ziel.

Uit: *The Theosophist*, juni 2002,
herdruk *The Theosophist*, juli 1914
Vertaling: EKB

Verwerkelijk uw Eenvoudige Zelf,
Omarm uw Oorspronkelijke Natuur.

Tao Te Ching XIX